

Sygn. akt V CSK 145/14

POSTANOWIENIE

Dnia 6 sierpnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tadeusz Wiśniewski (przewodniczący)

SSN Jan Górowski

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (sprawozdawca)

w sprawie z wniosku R. D.

przy uczestnictwie B. D.

o przyjęcie do szpitala psychiatrycznego bez wymaganej zgody,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 6 sierpnia 2014 r.,

skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania

od postanowienia Sądu Okręgowego w L.

z dnia 29 sierpnia 2013 r.

uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w L., pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 29 sierpnia 2013 r. Sąd Okręgowy w L. oddalił apelację uczestniczki postępowania B. D. od postanowienia Sądu Rejonowego w Z. z siedzibą w J. z dnia 19 kwietnia 2013 r., który stwierdził potrzebę przyjęcia jej do szpitala psychiatrycznego na leczenie bez jej zgody.

Sądy, opierając się na przeprowadzonym w sprawie dowodzie z opinii psychiatrycznej, a także na dowodzie z wywiadu kuratora sądowego, stwierdziły, że uczestniczka cierpi na zaburzenia urojeniowe o nieokreślonej etiologii, przejawia zwiewne urojenia ksobne i prześladowcze, a jej doznania psychotyczne powodują istotne zaburzenia w jej funkcjonowaniu. Często zachowuje się nieracjonalnie, odmawia proponowanej pomocy, nie chce przyjmować leków zapisanych przez lekarza psychiatrę. W tym stanie rzeczy Sądy uznały, że została spełniona przesłanka określona w art. 29 ust. 1 pkt 1 ustawy z 19 sierpnia 1994 roku o ochronie zdrowia psychicznego (tekst jedn.: Dz. U. z 2011 r. Nr 231, poz. 1375, dalej powoływanej jako „u.o.z.p.”) uzasadniająca wydanie orzeczenia o potrzebie przyjęcia uczestniczki do szpitala psychiatrycznego - leczenie uczestniczki jest nieodzowne, gdyż pozostawienie jej bez oddziaływań leczniczych przyniesie dalsze pogorszenie jej stanu psychicznego oraz zaburzeń zachowania i funkcjonowania społecznego, natomiast uzasadnione jest przewidywanie, że leczenie w szpitalu psychiatrycznym przyniesie poprawę stanu zdrowia uczestniczki.

Od postanowienia Sądu Okręgowego uczestniczka postępowania wniosła skargę kasacyjną, opartą na obu podstawach z art. 398³ § 1 k.p.c. Zarzuciła niewłaściwe zastosowanie art. 29 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 42 u.o.z.p., art. 5 k.p.c. w zw. z art. 379 pkt 5 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 42 u.o.z.p., art. 5 k.p.c. w zw. z art. 286 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 42 u.o.z.p., art. 5 k.p.c. w zw. z art. 46 ust. 2 u.o.z.p. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. i art. 42 u.o.z.p. Na tej podstawie wносиła o uchylenie w całości zaskarżonego

postanowienia i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzut nieważności postępowania uczestniczka łączy z niepouczeniem jej przez sąd o możliwości złożenia wniosku o ustanowienie profesjonalnego pełnomocnika. Obowiązek przewidziany w art. 5 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. uzależniony jest od ujawnienia się w toku postępowania okoliczności wskazujących na trudności uczestnika (strony) w samodzielny prowadzeniu sprawy i potrzebę skorzystania z fachowej pomocy, w szczególności – co podkreślił Sąd Najwyższy w cytowanym przez skarżącą uzasadnieniu postanowienia z dnia 22 lipca 2010 r. (I CSK 234/10, nie publ. poza bazą Lex nr 686075) – jeśli z opinii biegłego psychiatry wynika, że zakłócenia w odbiorze rzeczywistości przez uczestnika (stronę) mogą utrudnić mu podjęcie racjonalnej obrony swoich interesów. W niniejszej sprawie tego rodzaju przesłanki nie występowały, co wynika nie tylko z opinii biegłego, wskazującej, że ewentualne zwiewne urojenia uczestniczki dotyczą relacji małżeńskich, ale także z analizy wypowiedzi uczestniczki w toku postępowania, świadczących o pełnej orientacji co do przedmiotu postępowania i aktywnym przeciwstawianiu się potrzebie przyjęcia jej do szpitala psychiatrycznego.

Z uwagi na kwestionowanie przez uczestniczkę opinii biegłego psychiatry i wobec ogólnikowości ustaleń tej opinii – nie zachodziła konieczność składania przez skarżącą wniosku o zobowiązanie biegłego do złożenia ustnego wyjaśnienia opinii, ponieważ obowiązek wykorzystania możliwości przewidzianej w art. 286 k.p.c. ciążył na sądzie orzekającym (art. 286 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Przed zażądaniem takich wyjaśnień przedwczesne byłoby także pouczenie uczestniczki o możliwości wnioskowania o przeprowadzenie dowodu z opinii innych biegłych. Przy tym podnoszone w skardze zarzuty dotyczące nieudzielenia pouczeń odnoszą się do postępowania pierwszoinstancyjnego, a nie do postępowania odwoławczego, którego przebieg może zostać poddany ocenie Sądu Najwyższego, także z tej przyczyny nie mogą więc odnieść skutku.

Skarżąca ma natomiast rację, że ustalenia, jakie poczyniły sądy obydwu instancji na podstawie opinii biegłego P. J. nie uprawniały do wydania zaskarżonego orzeczenia. Art. 29 ust. 1 u.o.z.p. upoważnia do ingerencji w wolność osobistą człowieka poprzez przymuszenie go do podjęcia leczenia w szpitalu psychiatrycznym jedynie wówczas, kiedy jest on osobą chorą psychicznie, (1) której dotychczasowe postępowanie wskazuje na to, że nieprzyjęcie do szpitala spowoduje znaczne pogorszenie stanu jej zdrowia psychicznego bądź (2) która jest niezdolna do samodzielnego zaspokajania podstawowych potrzeb życiowych, a uzasadnione jest przewidywanie, że leczenie w szpitalu psychiatrycznym przyniesie poprawę jej stanu zdrowia. Sądy obu instancji przyjęły, że zachodzi pierwszy z tych wypadków. Przytoczyły wnioski opinii biegłego, przeoczywszy jednak, że wnioski te nie opierają się na ustaleniach spełniających wymagania ustawowe. Biegły, a za nim oba Sądy, nie ustalił stanowczo choroby psychicznej u uczestniczki, lecz jedynie możliwość doznawania zwiewnych urojeń ksobnych i prześladowczych o nieokreślonej etiologii, rzutowanych na relacje małżeńskie, a pozostawienie uczestniczki bez oddziaływań leczniczych ocenił jako grożące dalszym pogorszeniem jej stanu psychicznego. Jednakże możliwość występowania zaburzeń psychicznych oraz pogorszenia stanu psychicznego nie wystarczy, by orzec o umieszczeniu uczestniczki bez jej zgody w szpitalu psychiatrycznym. Konieczne jest ustalenie, że uczestniczka jest chora psychicznie i że bez podjęcia przymusowego leczenia pogorszenie jej zdrowia psychicznego będzie znaczne. Takie wnioski nie płyną jednak z ustaleń faktycznych Sądów obu instancji. Przy tym pamiętać należy, że o potrzebie przymusowego umieszczenia w szpitalu psychiatrycznym orzeka sąd a nie biegły, wobec czego sąd musi dysponować nie tylko stanowiskiem biegłego, lecz także zapoznać się z przesłankami jego rozumowania, a więc z charakterystyką zdiagnozowanej jednostki chorobowej, jej przebiegiem, sposobami leczenia oraz prognozami co do skutków zaniechania tego leczenia, konfrontując przesłanki ocen biegłego z faktami ustalonymi na podstawie innych dowodów przeprowadzonych w sprawie. W niniejszej sprawie taka ocena nie została przeprowadzona. W konsekwencji należało uwzględnić podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 29 ust. 1 pkt 1 u.o.z.p. przez jego niewłaściwe zastosowanie,

ponieważ ustalone przez Sad Okręgowy fakty nie wypełniały przesłanek tego przepisu.

Z tych przyczyn zaskarżone postanowienie należało uchylić, a sprawę przekazać do ponownego rozpoznania Sadowi Okręgowemu w L. na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

Orzeczenie o kosztach postępowania kasacyjnego uzasadnia art. 398²¹ w zw. z art. 391 § 1, art. 108 § 2 i art. 13 § 2 k.p.c.